

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ Г.С.СКОВОРОДИ
ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА СХІДНИХ МОВ
ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В.Н.КАРАЗИНА
ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНИХ МОВ
КАФЕДРА СХІДНИХ МОВ
ТА МІЖКУЛЬТУРНОЇ
КОМУНІКАЦІЇ

«ПИТАННЯ СХОДОЗНАВСТВА В УКРАЇНІ»

Тези доповідей

Всеукраїнської науково-практичної конференції

29-30 березня 2018 року

Харків – 2018

КУЛЬТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТУРЕЦЬКИХ ПРИЗВИЩ

Низова Софія Сергіївна, студентка 5 курсу

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С.Сковороди

Науковий керівник: І.А. Логвиненко

У сучасному світі прізвище – це особливе, юридично значиме слово, що служить для ідентифікації окремих людей і цілих сімей (1). З іншого боку, прізвище є певним соціальним знаком, що пояснює родову приналежність людини, дозволяє простежити маршрути міграцій, історію праці, побуту, професій наших предків. Актуальність нашого дослідження обумовлена наявністю в прізвищах історико-культурної інформації про життя народу.

Прізвища у Туреччині з'явилися не так давно, вони почали використовуватися лише на початку ХХ-го сторіччя після того, як було прийнято «Закон про прізвища» 21 червня 1934 року. До цього була розповсюджена антропонімічна модель, властива арабській культурі. Мустафа Кемаль Паша, перший президент Турецької Республіки, який і ініціював прийняття цього закону, отримав від парламенту країни прізвище Ататюрк, що у перекладі з турецької означає «батько турок».

До того, як було прийнято цей закон, чоловіки у Туреччині використовували форму, подібну до українського імені по батькові з приставкою –oğlu («син»), або прізвисько сім'ї, які ставилися перед іменем. Наприклад: Mustafaoglu Hasan (букв. Хасан син Мустафи). Турки, що були з привілейованого класу, використовували іншу приставку -zade іранського походження, що у перекладі означає «народжений/син». Наприклад: Sami Paşazade Mehmet Bey (2).

Коли «Закон про прізвища» було прийнято, кожен міг обрати собі прізвище, яке йому подобалося. Більшість турків обрали собі прізвища згідно своїх неофіційних прізвищ або професій (3). Наприклад: Mehmet Postacı (Мехмет-листоноша), Sami Kumaşçı (Самі-кравець). Деякі обрали такі прізвища, як Kibar (ввічливий), Akıllı (розумний), Güzel (красивий), Dürüst (чесний). У інших прізвища пішли від прізвищ: Sağır (глухий), Şişman (товстий), Parmaksız (без пальця) або Amiraloglu (син адмірала). Прізвища типу Deli (божевільний) чи Çıplak (оголений) могли бути дані людині через сварку з чиновником, який реєстрував прізвища. Деякі скористалися офіційним списком рекомендованих прізвищ, і так з'явилися такі прізвища, як: Справжній турок, Великий турок, Суворий турок та інші: Öztürk, Türkmen, Oğultürk, Oğuztürk, Türkoğuz, Türkoğlu, Cantürk, Kantürk, Şentürk, Türköz, Türksöy, Türkes, Türkyılmaz, Korkmaztürk, Ölmeztürk. Також багато прізвищ походять від назв тварин (Şahin (сокіл), Karakuş (чорних птах), Kurt (вовк), Akkurt (білий вовк), Karakeçi (чорний козел)); географічних термінів і назв (Dağseven (той, що любить гори),

Dağlı (горець), Akdenizli (той, що проживає на березі Середземного моря)); кольорів (Karagöz (чорне око), Karaağaç (чорне дерево), Karabaş (чорна голова), Aksu (біла вода), Aktaş (біле каміння), Sarıtaş (жовте каміння), Sarıkoç (жовтий баран)); фізичних особливостей людини (Boynuzlu (з довгою шиєю), Saçıkara (з чорним волоссям), Uzunboylu (високого зросту)) або пов'язані з релігійними чи іншими віруваннями (Allahverdi (Бог дав), Tanrıkulu (раб Божий), Etyemez (той, що не їсть м'ясо)).

Сьогодні прізвища у Туреччині передаються по чоловічій лінії від батька до законних дітей та не мають гендерної специфіки і гендерно-залежних варіантів. Жінка після одруження має взяти прізвище її чоловіка, а також може зберегти власне дівоче прізвище, яке буде ставитися перед прізвищем чоловіка.

Більшість прізвищ у Туреччині має турецьке або арабське походження. Це пов'язано з близькістю цих народів за культурою, віросповіданням, спільними періодами розвитку в історії та великою кількістю арабських запозичень у турецькій мові (4).

Найбільш поширеним прізвищем у Туреччині є Їлмаз (Yılmaz). Воно трапляється так само часто, як і Шевченко в Україні. Це прізвище має тюркське походження і перекладається як «неприборканий». Також не менш популярними прізвищами є Кауа (скеля), Demir (залізо), Şahin (сокіл) та Çelik (сталь) (5).

Отже, хоч прізвища у Туреччині з'явилися тільки близько 90 років тому, кількість і розмаїття їх величезні, кожне з прізвищ має свою історію і відображає певні культурні особливості сім'ї з точки зору роду занять предків, релігійних вірувань, вподобань, фізичних властивостей та духовних цінностей.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Суперанская А.В. Человек – фамилия - национальность / А.В. Суперанская // Наука и жизнь. – № 7. – 2009. – Режим доступу: <https://www.nkj.ru/archive/articles/16094/>
2. Назаров А.И. Турецкие фамилии / А.И. Назаров. - Режим доступу: <http://imja.name/familii/familii-turok.shtml>
3. Пашаева Ф. Ш. К этимологии турецких фамилий / Ф. Ш. Пашаева // Этнолингвистика. Ономастика. Этимология : материалы междунар. науч. конф. Екатеринбург, 8–12 сентября 2009 г. / [под ред. Е. Л. Березович]. – Екатеринбург : Изд-во Урал. ун-та, 2009. – с. 203-205.
4. Кононов В. А. Системы личных имен у народов мира / В. А. Кононов. – М.: 1989. – 382 с.
5. Енциклопедія турецьких імен / За ред. Абдурахмана Діліпака. – К.: Академия, 2000. – 32с.